

Iskra Vasiljevna Čurkina

OSNOVNE ETAPE V RAZVOJU RUSKO-SLOVENSКИH ODNOSOV
V DRUGI POLOVICI 19. STOLETJAPredavanje na 19. zborovanju slovenskih
zgodovinarjev, Maribor 27. 9.—1. 10. 1978

Leto 1848 je bilo važen mejnik v razvoju nacionalnih gibanj slovanskih narodov v avstrijski monarhiji in v oblikovanju njihove politične zavesti. V času revolucije so se liberalni in demokratični politični delavci pri Slovanih borili za narodne pravice, vendar jih velika večina ni mislila na to, da bi njihovi narodi obstajali izven okvirov habsburške monarhije. Voditelj čeških liberalcev F. Palacký je izjavil, da bi bilo treba Avstrijo, če je ne bi bilo, ustvariti v korist Slovanom. Pri tem Palacký ni mislil na Avstrijo, ki je obstajala tedaj, ampak na popolnoma novo buržoazno konstitucionalno monarhijo, v kateri bi imeli Slovani enake pravice kot gospodujoči narod, zaradi svoje številnosti pa tudi odločujoč vpliv na njeno notranjo in zunanjo politiko.

Avstroslavistični program Palackeega je naletel na odmev pri liberalnih politikih skoraj vseh slovanskih narodov v Avstriji in tudi pri Slovencih. Njihov prvi politični program Zedinjena Slovenija, ki je bil razglašen konec marca oz. v aprilu l. 1848, je bil avstroslavističen, saj je predvideval vključitev bodoče združene Slovenije v preurejeno Avstrijo. Čeprav je leta 1848 v ideologiji slovenskih narodnih delavcev povsem prevladoval avstroslavizem, so obstajali v njej tudi vseslovanski elementi. Tako je eden od tvorcev programa Zedinjene Slovenije, Matija Majar junija 1848. leta pisal, da je Slovanov 80 milijonov, da so eden največjih narodov na svetu in da nasedajo pol Evrope, tretjino Azije in del Amerike. (V tem času je bila Aljaska del ruske monarhije — I. Č.). »Nad Slovani nigdar sonce ne zaide«¹ je ponosno pisal.

Razpust kromeiškega parlamenta in uvedba oktroirane ustave februarja l. 1849 sta močno prizadela upe Slovanov, da bi dobili od Habsburžanov ustavno monarhijo in dosegli izpolnitev svojih narodnostnih zahtev. Posebno so bili razočarani slovanski liberalci in demokrati. Pomembni slovaški narodni delavec L'udovit Štúr, utemeljitelj slovaškega knjižnega jezika, je v svoji razpravi »Slovanstvo in svet prihodnosti«, napisani v letih 1852—55,² trdil, da avstroslavizem nima podlage, saj »je Avstrija potegnila Slovane za nos in jih kruto prevarala pri njihovih pričakovanjih, s tem pa jih je tudi popolnoma odbila od sebe.« Štúr je menil, da Avstrija nima prihodnosti, ker se opira na aristokracijo in katolicizem, ki sta »si zapravila vsakršno zaupanje pri narodih.«³ Štúr je sestavil celovit program, ki bi moral po njegovem mnenju zamenjati avstroslavizem. V njem je trdil, da bodo Slovani dosegli osvoboditev samo s pomočjo Rusije, v kateri bi bilo prej odpravljeno tlačanstvo in uvedena krajevna samouprava.

V svoji razpravi je Štúr zgoščeno in jasno prikazal tiste ideje, ki so se v večji ali manjši meri pojavljale v spisih slovanskih narodnih delavcev l. polovice 19. stoletja: J. Kollárja, L. Gaja, M. Majarja, J. Jungmanna, ru-

¹ Slovenija (Ljubljana), 14. 6. 1848, str. 13.² V. Matula: Ljudovit Štúr i Rossija: Ludovit Štúr und die slawische Wechselseitigkeit, Bratislava 1969, str. 367.³ L. Štúr: Slavjanstvo i mir buduščego: Ctenija v Obščestve istorii i drevnosti rossijskih, Moskva 1867, tom III, kn. 1—3, str. 150, 153.

skih slovanofilov 40-tih let in drugih. Tri točke štúrovega programa — nujnost politične združitve Slovanov pod pokroviteljstvom absolutistične Rusije, sprejetje pravoslavja in ruskega kot skupnega slovanskega jezika — so precej vplivale na poglede nekaterih ruskih in slovanskih družbenih delavcev.

Kot pri drugih Slovanih v Avstriji je tudi pri Slovencih razočaranje nad politiko Habsburžanov po letu 1848 pripeljalo do tega, da je zraslo upanje na pomoč Rusije pri njihovi borbi za narodove pravice. Novi programi so se pri Slovencih kazali v literarni obliki. Njihov odmik od avstro-slavizma k opiranju na slovansko vzajemnost se je izrazil v poskusu ustvariti skupen slovanski jezik. Značilno je, da je v začetku 50-tih let imel največji uspeh načrt, da bi ustvarili skupen slovanski jezik na umeten način. R. Razlag, A. Einspieler, O. Caf in posebno M. Majar so si prizadevali uresničiti ta načrt, svoje nazore pa so tudi širili in zagovarjali v tisku. Cilj ustvaritve enotnega skupnega slovanskega jezika je zelo jasno in določno izrazil Razlag: »Mi se imamo truditi, da se razna narečja i razrečja u jeden jedini književni jezik sliju, da prestanemo se kako narodičiče smatrati, no da smo Slavjani jeden narod, jeden za vse, a vsi za jednoga.«⁴

Značilno je tudi, da so slovenski narodni delavci v tem času iskali opore v vsem slovanstvu kot celoti, ne da bi izdvajali iz njega Rusijo. Vendar so nekateri predstavniki mladega pokolenja, ki so začeli delovati v slovenskem kulturnem in političnem življenju po letu 1848, začeli posvečati Rusiji posebno pozornost. Tako je po spominih znanega slovenskega narodnega in kulturnega delavca F. Levca znameniti slovenski pesnik Simon Jenko v 50-tih letih videl rešitev slovanstva v tem, da se ustvari enotna, mogočna država, in smatral, da Slovani brez Rusije nimajo prihodnosti.⁵

Vendar tako razpoloženje v 50-tih letih ni prevladovalo. Rusofilske tendence so se začele krepiti pri Slovencih proti koncu 50-tih in na začetku 60-tih let. K temu je pripomogla vrsta vzrokov: prvič, uvajanje ustavnih norm v sami Avstriji, na katere so morali Habsburžani po porazu v vojni z Italijo pristati, kar je omogočilo političnim strujam v avstrijski monarhiji, da so bolj odkrito izražale svoje poglede, in drugič, spremembe, ki so nastopile v notranji in zunanji politiki Rusije po porazu v krimski vojni. Carska oblast je bila prisiljena lotiti se buržoaznih reform, ki jih je tudi izvedla v 60-tih letih. Najvažnejša je bila kmečka reforma, ki je osvobodila kmete tlačanske odvisnosti. V zunanji politiki je Rusija opustila načela zveze treh cesarjev, ki se je izkazala za neosnovano. Pri določenem delu ruskega vladajočega razreda je našla odmev trditev ruskega zgodovinarja M. P. Pogodina, da so edini zavezniki Rusije v Evropi Slovani, »ki so nam sorodni po krvi, jeziku, srcu, zgodovini, veri.«⁶ Zunanji minister in nato kancler Rusije je postal A. M. Gorčakov, ki je postavil na najvažnejša diplomatska mesta ljudi, ki so mu bili blizu po nazorih. Mnogi med njimi so čutili simpatije do Slovanov (npr. novi direktor oddelka za Azijo E. P. Kovaljevski, novi poslanik na Dunaju V. P. Balabin idr.)

Tudi v ruski javnosti se je močno povečalo zanimanje za Slovane. Največ pozornosti so jim posvečali slovanofili, ki so predstavljali zmerno liberalne kroge in so ustanovili konec 50-tih let v Moskvi Slovanski dobrodelni komite. Slovanofili so verjeli v posebno vlogo Rusije v življenju in razvoju slovanskih narodov. Nekateri slovanofili so poskušali utrditi ruski vpliv v slovanskih deželah s pomočjo širjenja ruščine, ki naj bi služila Slovanom

⁴ Slovenska bčela (Celovec), X. 1850, str. 126.

⁵ M. Boršnik: Franc Celestin, Ljubljana 1951, str. 213—214.

⁶ Central'nyj gosudarstvennyj arhiv literatury i iskusstv (Moskva), f. 373, op. 1, ed. hr. 6, l. 6 ob.

za skupni jezik. Njihova koncepcija je imela v tem oziru nacionalistični odtenek.

Znani ruski slavist in slovanofil V. I. Lamanski je na primer mislil, da morajo za uspešen boj proti pritisku nemške in italijanske kulture Slovani »imeti v rabi dva slovanska jezika, namreč svoje ljudsko narečje za ljudsko slovstvo in domačo rabo in ruski jezik za skupne zadeve, za odnose s slovanskimi in neslovanskimi sosedi, za visoko izobraževanje in znanost.«⁷ Tako bi po mnenju Lamanskega ruski jezik ne izpodrinil vseh ostalih slovanskih jezikov, ampak bi jih dopolnil, oz. zasedel pri avstrijskih Slovanih mesto nemščine kot jezika za medsebojno sporazumevanje.

Proti koncu 60-tih let so v tisku s svojimi nazori nastopili ruski panslavisti: N. Ja. Danilevski, R. A. Fadejev in dr. Ti so izražali poglede ruskih reakcionarnih nacionalistično nastrojenih meščanskih in plemiških krogov in so zagovarjali združitev slovanskih narodov pod pokroviteljstvom absolutistične Rusije ter povzdigovali pravoslavje kot pristno slovansko cerkev.

Z veliko simpatijo so spremljali boj slovanskih narodov za njihove pravice ruski demokrati in revolucionarji. Za Slovane v avstrijskem cesarstvu sta se posebej zanimala M. A. Bakunin in A. I. Hercen. Oba sta verjela v možnost nastanka vseslovanske federacije, v kateri bi bile združene »vse naše narodnosti z enakimi pravicami do samobitnosti in neodvisnosti« in ki bi temeljila na buržoaznih načelih stanovske enakopravnosti, svobode misli in govora, trgovine in povezovanja.⁸

Vsi ti trije tokovi v ruskem javnem mišljenju so imeli določen vpliv na miselnost slovenskih narodnih delavcev v obdobju od 60-tih do 90-tih let.

V 60-tih letih 19. stoletja so med slovanskimi narodnimi delavci obstajale vseslovanske ideje v različnih oblikah. Tu si bomo ogledali rusofilske ideje slovenske javnosti. Že leta 1860 je I. S. Aksakov, ki je potoval po slovenskih deželah, z zadovoljstvom ugotovil, da je med mladino »slovansko čustvo, čut za slovansko bratstvo... zelo živo.«⁹ Opozarjal je na simpatije, ki so jih izkazovali Rusiji nekateri slovenski narodni delavci: tako liberalno razpoložena D. Trstenjak in B. Raič kot zmerno konzervativni Bleiweis.

Rusofilsko razpoloženje je pri Slovencih naraslo po letu 1867, ko je bil v avstrijskem cesarstvu uveden dualizem, ki je spravil slovanske narode v podrejen položaj proti gospodujočima narodoma — Nemcem in Madžarom. Tedaj se je nevarnost germanizacije za Slovence močno povečala. Razen tega se je po porazu Avstrije v vojni s Prusijo l. 1866 začela slovenskim politikom zdeti perspektiva priključitve Avstrije Prusiji vedno bolj realna, kar bi po njihovem mnenju pripeljalo do zelo hitre asimilacije Slovencev. Slovenski narodni delavci, posebno liberalci mlade generacije (mladoslovenci), so bili prepričani, da bi v takih okoliščinah lahko Slovence, kot tudi druge Slovane, od narodnega uničenja rešila samo močna slovanska država — Rusija. Da bi ohranili svoje slovansko bistvo, so bili pripravljeni celo na rusifikacijo.

Na koncu 60-tih in začetku 70-tih let je bilo med njimi priljubljeno geslo: »Bolje Rus kakor Prus«. O tem je liberalni »Slovenski narod« odkrito pisal aprila l. 1869: »če bi povzročil Avstriji nesrečo (t. j. razpad — I. Č.) tisti narod, ki ga je imela doslej najrajši (t. j. Nemci — I. Č.) ... ta čas bode pač vsak Slovenec pred in raje postal po narodnosti Rus nego Prus. Smo Slovani in hočemo to ostati.«¹⁰ Slovenski narodni in kulturni delavci so spet

⁷ V. I. Lamanski: Neporešennyj vopros: ŽMNP 1869, č. CXII, No. 7—8, str. 121.

⁸ Kolokol 1862, No. 141, str. 1167.

⁹ Ivan Sergeevič Aksakov v ego pis'mah, tom III, Priloženie, str. 114.

¹⁰ Slovenski narod 17. 4. 1869.

načeli vprašanje o tem, da bi Slovenci sprejeli skupni slovanski jezik, ki so ga imenovali jezik visoke kulture in književnosti. Maks Pleteršnik, jezikoslovec in bodoči sestavljalec »Slovensko-nemškega slovarja«, je pisal o nujnosti, da bi imeli Slovani en sam skupen knjižni jezik, pri čemer je prozorno namignil, da bi to bil lahko ruski jezik. Pleteršnik je trdil, da drugi slovanski jeziki ne bi izginili, če bi Slovani sprejeli skupen jezik, saj bi ga dolgo časa uporabljali samo izobraženci.¹¹ Drugi dopisnik »Slovenskega naroda«, reški trgovec Gregor Blaž je napisal dolg članek o skupnem slovanskem jeziku, pri čemer je naravnost dejal, da bi to morala biti ruščina, najbolj razširjen in najčistejši slovanski jezik. Vendar se po Blaževem mnenju Slovanom ne bi bilo treba odreči svojim jezikom, pač pa naj bi vsak slovanski izobraženec znal poleg svojega še ruski jezik.¹²

V začetku 70-tih let je nastopil z utemeljitvijo nujnosti skupnega slovanskega jezika voditelj levega krila slovenskih liberalcev F. Levstik, ki je celo prišel do kategoričnega sklepa, da »Slovanov bode samo toliko otetih bodočnosti, kolikor se jih ruščine poprime, vse drugo požre nekoliko nemško, nekoliko laško morje.«¹³ Če pogledamo koncepcijo skupnega slovanskega jezika Pleteršnika, Blaža in Levstika, lahko opazimo v njej tri momente. Prvič — priznavajo, da je skupen slovanski jezik nujen, drugič — prepričani so, da tak jezik lahko postane samo ruščina, tretjič — Blaž in Pleteršnik menita, naj skupni slovanski jezik služi izobražencem, medtem ko naj se za preprosto ljudstvo ohrani književnost v njegovem materinem jeziku. Vse te trditve se natanko ujema z jezikovno koncepcijo štúra in Lamanskega, ki je nedvomno vplivala na Pleteršnika, Blaža in Levstika. Že D. Kermavner je dokazal, da je Levstik bral dela Lamanskega.¹⁴ Ugotovljeno je, da sta se posebno poznala in čutila eden do drugega simpatijo.¹⁵

Misli o nujnosti, da postane skupni slovanski jezik ruščina, so bile precej razširjene med slovensko inteligenco. Posebno popularna je bila ideja skupnega slovanskega jezika med učečo se mladino. Svoje simpatije do ruščine je jasno pokazala na drugem zboru študentske mladine 4. septembra leta 1869. Že vnaprej se je pripravljalo na to, da bi se to vprašanje na zboru načelo. G. Blaž in F. Levstik sta se posebej zavzemala za to, da bi zbor priznal ruščino za jezik visoke književnosti pri Slovencih. Dolg govor o prednosti ruščine je imel na zboru F. Levec, ki je poudaril tudi politični pomen tega dejanja. Dejal je, da »nas ne bo obvarovala germaniziranja Jugoslavija, ampak edina Rusija.«¹⁶ Pri glasovanju je vseh 90 udeležencev zbora enoglasno sprejelo Levčevo resolucijo o tem, da priznavajo Slovenci za jezik svoje višje literature ruščino.¹⁷

Prvo zborovanje slovenskih učiteljev, ki je bilo od 24. do 25. septembra 1868. l. v Ljubljani, je tudi sprejelo sklep, da naj postaneta ruščina in hrvaščina obvezna predmeta na učiteljskih na slovenskem ozemlju.¹⁸ Za jezikovno koncepcijo o sprejetju ruščine kot skupnega slovanskega jezika so se skrivali določeni politični načrti.

Pomembni slovenski buržoazni zgodovinar I. Prijatelj poudarja, da se je začel politični panslavizem (s tem je mislil na ustanovitev skupne slovanske države pod vodstvom Rusije) širiti med Slovenci, zlasti med učečo se

¹¹ prav tam 4. 6. 1868.

¹² prav tam 15. 7. 1869.

¹³ F. Levstik: Zbrano delo 7, str. 59.

¹⁴ I. Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 3, str. 510—512 (Kermavnerjeve opombe).

¹⁵ I. V. Čurkina: Fran Levstik — vožd' levogo kryla mladoslovencev: Slavjano-balkanskie issledovanija, Moskva 1972, str. 107—110.

¹⁶ I. Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 4, str. 88.

¹⁷ Slovenski narod 7. 9. 1869.

¹⁸ Otdel rukopisej Gosudarstvennoj biblioteki im. V. I. Lenina (Moskva), f. 239, k. 6, d. 38.

mladino, šele od druge polovice 60-tih let naprej.¹⁹ Tako misli tudi sodobni slovenski zgodovinar F. Zwitter.²⁰

In res so se v slovenskem tisku konec šestdesetih let in v začetku sedemdesetih let pojavili zelo prozorni namigi o stremljenju nekaterih slovenskih narodnih delavcev, da se ustvari vseslovanska država.

Tako je G. Blaž v članku »Slovenci in slovanska vzajemnost« poudaril, da bi imela uvedba ruščine kot skupnega slovanskega jezika ugodne posledice ne le na kulturnem ampak tudi na političnem področju. »Treba bi ne bilo nam Slovencem skrbeti, kaj bo z nami, ako Habsburška država razpade!« je zaključil.²¹ Levstik je v svojih člankih o nujnosti tega, da se sprejme ruščina, tudi navajal med razlogi moč in neodvisnost ruske države.²² V osebni korespondenci je bil Levstik odkrit. »Brate,« je pisal 13. julija 1867. l. prijatelju D. Rudežu, »druzega nas ne otme, nego panslavizem — vse drugo je prazna slama.«²³ Neznani avtor članka »Vseslovanstvo« je pisal v »Slovenskem narodu«, da so se Slovenci vselej navduševali za ruski narod »kot edini slovanski narod, ki ni sluga tujih narodov, ki je glavni steber slovanske svobodne prihodnosti.«²⁴

Izjave Blaža in Levstika niso imele značaja političnih načrtov, to je bilo prejš megleno slovanofilsko sanjarjenje.

Bili pa so tudi taki slovenski narodni delavci, ki so v svojih delih zagovarjali načrte o slovanski federaciji, ki so nastali pod vplivom misli M. A. Bakunina in A. I. Hercena. Avtor kratkega zapisa »Rusija in Poljska v sedanjosti in prihodnosti« je ob tem, ko je poročal o brošuri z istim naslovom, pisal, da so Poljaki lahko svobodni le zaradi svobodne Rusije. Dalje je navajal besede brošure o tem, da je treba na temeljih prijateljstva med Poljaki in Rusi zgraditi nepremagljivo svobodno slovansko federacijo.²⁵ Zelo zanimiv je tudi 1. maja leta 1873 v Parizu izdan poziv o ustanovitvi Slovanskega republikanskega društva, ki naj bi imelo za cilj ureditev slovanske federacije. Le-ta naj bi nastala »s svobodno privolitvijo svobodnih narodov! ... potemtakem prostih vsakega zatiranja s strani odkrito despotske ali hinavske parlamentarne vlade.«²⁶ Ta poziv je med drugimi podpisal slovenski delavec F. Železnikar, pozneje eden od ustanoviteljev jugoslovanske socialdemokratske stranke.

Nekateri Slovenci so kazali precejšnje zanimanje za rusko občino. G. Blaž in F. Celestin sta nanjo gledala s stališča ruskih slovanofilov. Sanjala sta o tem, da bi jo prilagodila slovenskim razmeram in z njeno pomočjo zaščitila slovenskega malega posestnika pred bremenom kapitalističnega razvoja in avstrijske birokracije.

Nekateri slovenski narodni delavci so skušali dokazati socialistični značaj ruske občine. F. Kočevar je pisal v članku »Socialno vprašanje«, da je bil cilj slovenskih kmečkih uporov obnovitev stare slovanske socialistične občine, ki se je ohranila do zdaj pri Rusiji.²⁷

Eden od pomembnih slovenskih liberalcev, Josip Ser nec, je v brošuri »Materializem in slovanstvo« ostro kritiziral kapitalistično ureditev in prikazal kot njeno nasprotje slovansko ureditev, namreč občino in vaško srednjo ter zadrugo. Menil je, da bi se dalo doseči blaginjo ljudstva, če bi se

¹⁹ I. Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 3, str. 147.

²⁰ F. Zwitter: Narodnost in politika pri Slovencih: Zgodovinski časopis 1947, str. 48—49.

²¹ Slovenski narod 15. 7. 1869.

²² F. Levstik: Zbrano delo 7, str. 58.

²³ Levstikova pisma, Ljubljana 1931, str. 248.

²⁴ Slovenski narod 18. 12. 1869.

²⁵ prav tam 11. 1. 1870.

²⁶ R. Kyovsky: Narodno vprašanje ob prvih začetkih socialističnega gibanja med slovenskim delavstvom: Socialistična misel 1954, str. 16.

²⁷ Slovenski narod 22, 24, 29. 7. 1869.

uvedlo rusko občino z nekaterimi spremembami: skupno obdelovanje zemlje, pri čemer bi v zasebni lasti ostale le hiša, gospodarska poslopja in premičnine. Tako zemlja ne bi prehajala iz kmečkih rok v roke kapitalistov. Pobuda za take občine bi morala izhajati od ruske vlade in inteligence, ki bosta spoznali, da je to najugodnejša pot gospodarskega razvoja.²⁸

Na del slovenskih liberalcev je imel določen vpliv Hercen. Ni jim imponirala le njegova svobodoljubnost, ampak tudi njegove simpatije do slovanstva. Nekrolog ob Hercenovi smrti, objavljen v »Slovenskem narodu«, se je ustavljal predvsem na njegovih pogledih na narodno vprašanje. Avtor nekrologa je opozoril na izreden vpliv Hercenovega časopisa na rusko javnost.²⁹

J. Stritar, pomembni slovenski pesnik in eden duhovnih voditeljev slovenskih liberalcev, je celo imenoval svoj literarni časopis na čast Hercenovemu »Kolokolu« — »Zvon«. Stritar je tudi bolj pravilno ocenil Hercenov pomen, saj je močno poudaril: »Hertzen je bil navdušen Slovan, čist republikanski značaj, eden glavnih zastopnikov demokracije.«³⁰ Slovenski liberalci so pri Hercenu cenili ravno njegove iluzije o tem, da bo Rusija dosegla napredek po mirni poti, iluzije, ki jih je gojil od kmečke reforme l. 1861. In če so ruski revolucionarji — raznočinci očitali Hercenu odkik od demokratizma k liberalizmu, mladoslovencem ni ugajal njegov odkik od liberalizma k demokratizmu.

Najtesnejše vezi so imeli Slovenci v 60-tih in 70-tih letih 19. stoletja vendarle s slovanofili. Imponiral jim je nacionalizem slovanofilov in njihovo stremljenje, da bi izvedli buržoazne spremembe v Rusiji po mirni poti. Poleg tega so slovanofili aktivno širili svoje nazore med Slovani v Avstriji. V teh letih so slovenske dežele obiskali I. S. Aksakov, V. I. Lamanski, A. F. Hilferding in A. S. Budilovič. Ti so se pogovarjali s slovenskimi narodnimi delavci in se z njimi dopisovali. Razen takih slučajnih kontaktov so se slovenski narodni delavci lahko srečevali na Dunaju z M. F. Rajevskim, ki je bil od leta 1860 glavni predstavnik slovanskih komitejev v avstrijski monarhiji. Posebno tesne vezi je imel s študentskimi krožki, med njimi tudi s slovenskim. Slovanski komiteji in narodno-prosvetna društva slovanskih narodov so si med sabo izmenjavali knjige. Razumljivo je, da med literaturo, ki so jo pošiljali iz Moskve in Peterburga, ni manjkalo spisov slovanofilov. Posebno tesne so bile vezi med Slovenci in slovanofili proti koncu 60-tih in na začetku 70-tih let, po etnografski razstavi in slovanskem kongresu v Moskvi (leta 1867), ki so ju obiskali trije Slovenci. Čez mnogo let se je eden mladoslovenskih voditeljev, J. Vošnjak, spominjal: »Veliko senzacijo po vsej Evropi je vzbudil slovesni in navdušeni sprejem slovanskih gostov na ruskih tleh, posebno slavnostna avdienca, v kateri je car Aleksander II. sprejel v Carskem Selu slovanske potnike.«³¹ Etnografska razstava je okrepila rusofilsko razpoloženje med slovenskimi narodnimi delavci, še zlasti med mladino. Vzbudilo se jim je upanje, da jim bodo ruski vladni krogi in sam car, vneti za vezi s slovanskimi narodi, pomagali tako ali drugače v boju za narodne pravice. Upanje na podporo ruskih vladnih krogov ni bilo utemeljeno, saj se je carizem pri odnosu do Slovanov v Avstriji vedno držal načel legitimizma. Vendar je treba, ko govorimo o rusofilskem razpoloženju narodnih delavcev na koncu 60-tih in začetku 70-tih let, dejati, da niso povezovali svojih upov z ruskim carjem, ne glede na to, da so stremeli k združitvi z Rusijo in da so želeli sprejeti ruščino za skupni

²⁸ J. Sernec: Der Materialismus und das Slaventum, Marburg 1874.

²⁹ Slovenski narod 27. 1. 1870.

³⁰ Zvon 15. 3. 1870.

³¹ J. Vošnjak: Spomini 1, str. 247—248.

slovanski jezik. I. Prijatelj popolnoma pravilno poudarja, da jih ni privlačila »caristična, absolutistično-nivelirajoča Rusija, temveč tista slavjanofilska Rusija svobodno-radovoljnega medsebojnega sporazuma, v kateri je zrla to pokolenje poslednje in najvišje zatočišče svobodne kulturne bodočnosti vsega slovanstva.«³²

Sredi 70-tih let se pri slovenskih narodnih delavcih zanimanje za Rusijo zmanjša. Razlog za to je bil predvsem v utrditvi notranjega in zunanjega položaja Avstro-Ogrske. Dualistična ureditev se je okrepila zaradi kompromisa, doseženega s hrvatsko in poljsko opozicijo. Nastanek nemškega cesarstva je odpravil vprašanje priključitve avstrijskih dežel enotni Nemčiji. Poleg tega je ruska vlada v očeh mladoslovencev hitro začela izgubljati svoj liberalni čar. Po atentatu Karakozova na carja 1866 so postajali ruski vladajoči krogi vedno bolj desničarski. Upi, da se bo Rusija liberalizirala, so ugašali. O tem so Slovenci izvedeli iz prvih rok: nekateri rusofili so na koncu 60-tih in začetku 70-tih let prišli v Rusijo kot učitelji klasičnih jezikov. Njihovi osebni vtisi so se močno razhajali z njihovimi prejšnjimi predstavami o ruskem imperiju.

Tako je Celestin, ki je bil učitelj najprej na vladimirski, nato pa na harkovski gimnaziji, 12. junija 1871. l. pisal znanemu kulturnemu delavcu P. Grasselliju: »Pa ne mislite, da bi obupoval nad Rusijo, jaz verujem v njeno prihodnost, v prihodnost srečno za sedaj... Le za sedaj Rusija ni taka, kakor si jo mislimo mi doma, za sedaj se moramo le nase navejati, če se nočemo goljufati. Za sedaj ima Rusija zares sama s seboj preveč opravka.«³³

Bolj trezen pogled slovenskih liberalcev na Rusijo nikakor ni pomenil, da so se odrekli vsem upom v zvezi z njo. I. Hribar, eden najbolj gorečih rusofilov zadnje četrtine 19. stoletja, navaja v svojih spominih, da je urednik »Slovenskega naroda« Josp Jurčič svojemu sobesedniku, ki je tožil, da ruska vlada malo pomaga Slovanom, takole odvrnil: »Največja zasluga Rusije za avstrijsko Slovanstvo je, da sploh eksistira!«³⁴ Tak pogled na Rusijo je bil značilen v večji ali manjši meri za mnoge slovenske narodne delavce, ne glede na to, da jih je v določeni meri razočarala.

Sredi 70-tih let 19. stoletja je nastopila nova etapa v razvoju rusko-slovenskih odnosov. Zadnja četrtina 19. stoletja v avstrijski monarhiji je bila čas izredno hude agrarne krize, zaradi katere je propadla množica kmetov, obrtnikov, manjših podjetnikov in trgovcev. Posebno hudo je agrarna kriza prizadela male lastnike pri zatiranih narodih, ki jih ni izkoriščala le domača buržoazija in oblast, ampak tudi vladajoči krogi nadrejenega naroda. Od 70-tih do 90-tih let se je med Nemci v Avstriji okrepil nacionalizem, pojavile so se skupine in tokovi, ki so združevali vsenemške smeri raznih vrst, ki so se zavzemale za germanizacijo prebivalcev Cislajtanije (predvsem čehov in Slovencev) in, kot končni cilj, za njeno priključitev Nemčiji.

Poslabšanje gospodarskega položaja, rast delavskega gibanja, povečanje nevarnosti germanizacije — vse to je slovenski drobni buržoaziji narekovalo iskanje novih poti v politiki. Iz nastalega položaja je skušala najti izhod v rusofilskih iluzijah, ki so se v precejšnji meri razvile tudi zaradi vzhodne krize, ki se je začela leta 1875 z vstajo v Bosni in Hercegovini, in zaradi rusko-turške vojne v letih 1877/78. Vstajo v Bosni in Hercegovini so Slovenci sprejeli z velikimi simpatijami.

³² I. Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 4, str. 89.

³³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, f. Grasselli.

³⁴ I. Hribar: Moji spomini 1, str. 84.

»Njihova pridobljena svoboda bode naša, kar jeden del Jugoslovanstva narodne svobode privojuje, to pride nam vsem Jugoslovanom na korist,« je pisal »Slovenski narod«. ³⁵ Vendar so neuspeh tega upora, poraz aprilske vstaje v Bolgariji in neuspešne vojne Srbije in Črne gore s Turčijo utrdili v slovenski javnosti prepričanje, da se bodo južni Slovani osvobodili od petstoletnega suženjstva samo, če bo v vojno s Turki vstopila Rusija. Tudi vojno napoved Rusije 24. aprila 1877 je slovenska javnost sprejela z odkritim odobravanjem in veseljem. »Vspeh ruskega orožja je vspeh občega Slovanstva, torej tudi naš«, je razglašal »Slovenski narod«. ³⁶

Naklonjenost do slovanskih narodov na Balkanu in v Rusiji ni bila razširjena samo med slovensko inteligenco ampak tudi med preprostimi Slovenci, kmeti in delavci. O tem pričajo dopisniki »Slovenskega naroda«. Ruske zmage, zlasti zmaga pri Plevnu, so vzbujale veliko navdušenje. Po vaseh so slovenski rodoljubi zažigali praznične kresove in peli slovanske pesmi. Slovenski tisk je slavil močatost in pogum ruske armade. Anonimni »slovenski oficir« je pisal v »Slovenskem narodu«, da je »ruski vojak dokazal, da gre njemu štet biti v prvo vrsto vojakov vseh držav, kar se tiče hrabrosti, zmognosti, stanovitnosti, kadar je treba za domovino žrtvovati se«. ³⁷ Ta goreča naklonjenost do Rusije in balkanskih Slovanov ni imela vzroka le v tradicionalnih slovanskih simpatijah, ampak tudi v dejstvu, da so slovenski narodni delavci povezovali z ruskimi zmagami določene upe. Eden od dopisnikov »Slovenskega naroda« je pisal: »V tem boju smo videli začetek slovanske federacije, t. j. zjedinenje slovanske moči v slovansko svrhu.« ³⁸

Čeprav se rusko-turška vojna ni končala čisto tako kot so si želeli slovenski rodoljubi, so se upi na narodno osvoboditev okrepili. Vzbudil jih je zgled Bolgarije, Srbije in Črne gore, ki so dosegle s pomočjo Rusije neodvisnost.

V zadnji četrtini 19. stoletja se deli razvoj rusofilskih tendenc med slovenskimi narodnimi delavci na dve obdobji. V prvem obdobju, ki je trajalo od leta 1878 do leta 1887, je rusofilsko razpoloženje zajemalo precej široke sloje slovenske inteligence, tako konzervativne kot, še posebej, liberalne. V tem času razglašajo v liberalnem tisku marsikdaj vseslovsanske ideje z rusofilskim odtenkom. Idejo slovanskega mesianizma je razglašal Stritarjev »Zvon«. V novi literarni reviji »Ljubljanski zvon«, ki je začela izhajati v začetku 80-tih let, so mnogo pisali predstavniki vseslovsanskih idej, med njimi tudi Celestin, ki je objavil veliko člankov o ruskih pisateljih in javnih delavcih. Ivan Hribar, ki je stopil v ospredje slovskega političnega življenja v 80-tih letih 19. stoletja, je v letih 1884—87 izdajal skupaj s pisateljem I. Tavčarjem literarno revijo »Slovan«.

Po eni strani je bil cilj te revije izvajanje radikalne politike (glede na oportunistično krilo liberalcev), po drugi pa seznanjanje slovske javnosti z življenjem drugih slovanskih narodov. Izdajatelji »Slovana« so izhajali iz tega, da so Slovani en narod. V programu »Slovana« je bilo napisano: »Slovenski narod, ta mali del vsega Slovanstva, podoben je osamelemu jezeru, katero bode polagomā vsahnilo, ako ne dobode pritokov od velikega morja slovanskega.« ³⁹ Obenem je »Slovan« stal v političnih vprašanjih na pozicijah avstroslavizma. »Slovan« je mnogo pozornosti posvetil Rusiji, posebno njeni kulturi. Politične nazore I. Hribarja in njegove okolice je

³⁵ Slovenski narod 3. 8. 1875.

³⁶ prav tam 28. 4. 1877.

³⁷ prav tam 10. 3. 1878.

³⁸ prav tam 1. 11. 1878.

³⁹ Slovan 1884, str. 1.

v tem času precej bolj popolno odražal »Slovenski narod«, kjer sta v letih 1886/87 objavljala F. Podgornik in M. Hostnik. V svojih člankih sta na vse mogoče načine hvalila Rusijo, kjer sta videla glavno oporo slovanstva. Hostnik je pisal: »Rusija je, kot nezavisna, mogočna slovanska država, ki šteje v sedanjem času okoli sto milijonov državljanov, prirodna stena, ki ogranjkuje Slovanstvo pred nasilstvom Germanstva. Čim mogočneje bode Rusija, tem težje bode držati na uzdi njene rodne brate.«⁴⁰ Podgornik in Hostnik sta pozivala, naj se sprejme ruščina kot skupni slovanski jezik in naj Slovenci uvedejo cirilo-metodijsko cerkev.

Nastopi Hostnika in Podgornika so izzvali nezadovoljstvo avstrijskih vladnih krogov in tudi cesarja Franca Jožefa. Posebno vneto so začeli slovenske rusofile napadati klerikalci. Očitani so jim izdajstvo države in željo, da hočejo sprebrniti Slovence v pravoslavje. Katoliške oblasti so prepovedale vsem duhovnikom in vernikom sodelovati v liberalnem tisku, pa tudi se nanj naročati.

Konec decembra leta 1887 je bila popolnoma spremenjena redakcija »Slovenskega naroda«. Glavni pokrovitelj rusofilov I. Hribar je bil izključen iz odbora Narodne tiskarne. Glavni glasili liberalnega tiska časopis »Slovenski narod« in revija »Ljubljanski zvon« sta ostro spremenili smer. Konec leta 1887 se je končalo tisto obdobje rusko-slovenskih odnosov, ki se je začelo v času rusko-turške vojne. Zanj je bilo značilno, da je razvoj rusofilske ideologije zajemal celo slovensko liberalno gibanje. Njegovi ideologi so nastopali praktično v vseh glasilih liberalnega tiska, niso pa imeli svojega posebnega glasila. Rusofilske simpatije so v tem času zajemale tudi precejšen del konzervativcev. Ko pa sta začeli oblast in katoliška cerkev preganjati rusofilske razpoložene liberalce, se jih je večina prestrašila. Kar zadeva konzervativce, so se njihove rusofilske simpatije po mnenju D. Kermavnerja ohladile že pred letom 1886. Pa vendar to ni pomenilo, da so se preostali rusofili vdali. F. Podgornik je ob aktivni Hribarjevi udeležbi⁴¹ ustanovil časopis »Slovanski svet«, kjer je zbral okoli sebe najbolj vnete in dosledne rusofile: Hostnika, Celestina in druge. »Slovanski svet« je izhajal od leta 1888 do leta 1899. Postal je glavno glasilo slovenskih rusofilov. Čeprav so se sodelavci »Slovanskega sveta« pri nekaterih vprašanih razhajali, so vendar v ideološkem oziru sestavljali enotno skupino, ki je imela skupen svetovni nazor. Oznanjali so, da je narodno vprašanje poglavitno, in smatrali, da mu je treba vse ostalo podrediti. Čeprav so rusofili načeloma bili prepričani, da predstavljajo Slovani en sam narod, so v konkretnem programu izhajali iz bolj ozkega pojmovanja naroda, namreč samo slovenskega. Tako so se Podgornik in njegova okolica zavzemali za program Zedinjene Slovenije. Po njihovem mnenju naj bi bila Zedinjena Slovenija vključena v avstrijsko cesarstvo, preurejeno po federativnih načelih. Obenem je Podgornik poudarjal pomen obstoja Rusije za politični boj Slovanov in Slovencev. »Brez obstoja Rusije ne bi majhni slovanski narodi nič pomenili,« je pisal. »Ker pa obstaja mogočna Rusija, dobivajo ostali slovanski narodi moralno oporo in pogum, ki ga potrebujejo za narodni boj.« Ob tem je Podgornik opozarjal, da »Rusija ne potrebuje zapadnih Slovanov, in ti Slovani ne teže politiško k Rusiji.«⁴²

Kar se tiče kulturnega razvoja Slovencev, se je Podgornik zavzemal za to, da bi se vključili v okvir skupne slovanske kulture, kajti kultura Slovanov se bo lahko uspešno merila z razvitima kulturama Nemcev in Ita-

⁴⁰ Slovenski narod 5. 6. 1886.

⁴¹ D. Kermavner piše, da sta bila Hribar in Tavčar botra Slovanskega sveta (Slovenska politika v letih 1879 do 1895, Ljubljana 1966, str. 445).

⁴² Slovanski svet 1896, str. 170.

ljanov le, če se bo ustvarjala s skupnimi napor. Za to pa je Slovanom nujno potreben skupni knjižni jezik in skupna cerkev.⁴³

Po mnenju pristašev Podgornika je mogel biti skupni slovanski jezik le ruski, skupna cerkev pa cirilo-metodijska cerkev. Da so s cirilo-metodijsko cerkvijo Podgornik in njegovi somišljeniki mislili na pravoslavno cerkev, je priznal Hostnik v pismu I. S. Palmovu z dne 7. septembra 1896. l. »Vedno me je navduševala le ena ideja: ideja pravoslavnega slovanstva,« je pisal. »In kakor že »Slovanski svet« to misel zakriva, jo je mogoče povsod brati med vrsticami.«⁴⁴ Za ves krog okoli »Slovanskega sveta« pravoslavje ni bilo važno samo po sebi ampak kot nacionalna slovanska religija. D. Kermavner čisto upravičeno opozarja na to, da so pri rusofilih, zbranih okoli »Slovanskega sveta«, vseslovenske ideje napolnjevale predvsem kulturni in ne politični program.⁴⁵

Rusofili konec 80-tih in 90-tih let so že predstavljali določeno družbenopolitično skupino, ki je imela svoje posebno glasilo. Ta skupina je bila blizu liberalnemu gibanju, vendar so bila njena nesoglasja z liberalci že precej velika. Za razliko od liberalcev so se rusofili zavzemali za splošno volivno pravico ter zahtevali bolj odločen boj za narodne pravice v državnem in v deželnih zborih in bolj aktivno upiranje slovenskemu klerikalizmu. Nastopali so proti velikemu kapitalu in se zavzemali za izboljšanje položaja malega proizvajalca in delavca. Po tem so se razlikovali od liberalcev, ki so se precej manj zanimali za socialekomska vprašanja. Glede narodnega vprašanja pa so se njihovi nazori v mnogih stvareh ujemali in na splošno so v politiki ubirali enako pot. Negativne poteze slovenskih rusofilov so se kazale predvsem v njihovem povzdigovanju ruskega absolutizma in pravoslavja, ki sta bila glavni opori reakcije v Rusiji. Od ruskih družbenih tokov so imeli nanje največji vpliv panslavisti. Vendar niso sprejeli njihove glavne postavke — ustanovitve skupne slovanske države pod pokroviteljstvom Rusije.

V času od konca 70-tih do 90-tih let se družbene in kulturne vezi med Slovenci in Rusi niso pretrgale, vendar so v primeri s 60-timi in začetkom 70-tih let oslabele, zlasti proti koncu 90-tih let. V glavnem so se kazale v izmenjavi knjig. Tu zavzema med vsemi društvi, ki so si izmenjevala knjige z ruskimi znanstvenimi organizacijami, Slovenska matica prvo mesto. Leta 1879 je pošiljala knjige 16 naslovljencem v Rusiji,⁴⁶ leta 1899 pa le šestim.⁴⁷ Tudi slovenski študentski krožki na Dunaju in v Gradcu niso pretrgali stikov z Rusijo. Vendar so bili ti stiki po smrti M.F. Rajevskega leta 1884 bolj slučajnega značaja. V Ljubljani so obstajali krožki za pouk ruščine. Hribar se je spominjal, da se je mladina v Ljubljani učila ruščine že konec 70-tih let in v začetku 80-tih let v nekaj krožkih, ki so obstajali po srednjih šolah. Na Hribarjevo prošnjo je zanje Hostnik preskrbel od Slovanskega društva nekaj zabojev knjig.⁴⁸ Sredi 80-tih let se je Hribar s podobno prošnjo obrnil na peterburško dobrodelno društvo in dobil ruske knjige. V zahvalnem pismu z dne 22. septembra 1885. l. je pisal: »Jutri bom začel knjige deliti... Poskrbel bom, da se bo na vsaki gimnaziji zbral krožek učencev, ki se bo učil ruščino, in da bodo učenci ob koncu vsakega leta s prevodi iz ruskih knjig dokazali, kakšen uspeh so dosegli.«⁴⁹

⁴³ prav tam 1889, str. 250.

⁴⁴ Arhiv Akademii nauk SSSR, f. 105, op. 2, d. 288, l. 12.

⁴⁵ D. Kermavner: Slov. politika... str. 183.

⁴⁶ Arhiv Matice slovenske 1878, št. 58.

⁴⁷ Letopis Matice slovenske 1899, str. 72—73.

⁴⁸ I. Hribar: Moji spomini 1, str. 190, 191.

⁴⁹ Leningradskij gosudarstvennyj istoričeskij arhiv, f. 400, op. 1, d. 543, l. 28, 28 ob. Pismo je Hribar napisal v ruščini.

Pri ustanovitvi ruskih krožkov sta posebno veliko pomoč nudila Hri-barju soproga Ljudevit in Terezina Jenko. Na koncu 90-tih let je imel v Ljubljani Ljudevit Jenko brezplačen pouk ruščine. Pozneje so nastali zaradi njegovih prizadevanj ruski krožki še v Mariboru, Celju, Idriji, Gorici in Trstu. Jenko je poznal veliko predstavnikov ruske inteligence, ki so obiskali Ljubljano.⁵⁰ Posamezniki, npr. Podgornik, so dobivali veliko število ruskih knjig.

Pošiljali so mu jih posamezniki in uredništva časopisov in revij. Ruske knjige so dobivali Ivan Pintar iz Ljubljane, Andrej Plečnik, dijak ljubljanske gimnazije, A. Herman s štajerskega, slovenski učitelj na Primorskem Ivan Sivec, učitelj v Zagorju Tomaž Bitenc.

Nekateri so dobivali denarno pomoč od peterburškega slovanskega društva. Od konca 1896. leta je od tam dobival pomoč za svoj »Slovanski svet« tudi F. Podgornik.

Važen dogodek za medsebojno spoznavanje Slovencev in Rusov je bila izdaja rusko-slovenskega in slovensko-ruskega slovarja, ki ju je napisal M. Hostnik, financiralo pa Slovansko dobrodelno društvo. Slovarja sta bila natisnjena v tiskarni Andreja Gabrščka, znanega rusofila iz Gorice. Delo je poželo odobravanje ruske in slovenske javnosti. Posebno visoko oceno ruskih znanstvenih krogov je dobila Hostnikova slovnica slovenskega jezika, ki je bila dodana rusko-slovenskemu slovarju. Zanj mu je bila dodeljena nagrada akademije znanosti.

Tako je bil razvoj rusko-slovenskih odnosov v drugi polovici 19. stoletja za razliko od prve polovice usmerjen k nekemu cilju. To je bilo po eni strani zvezano z okrepitevijo rusofilskega razpoloženja v krogih slovenske narodne inteligence, po drugi strani pa s tem, da je po porazu v krimski vojni v ruski javnosti zraslo zanimanje za slovanske narode.

Razvoj simpatij do Rusije med slovensko družbo po l. 1848 se da pojasniti s spremembami v notranjem položaju avstrijskega cesarstva, zlasti z okrepitevijo slovanskega narodnega gibanja in pa z dejstvom, da so Slovenci v določeni meri nehali upati, da se bo njihov položaj v okviru habsburške monarhije izboljšal. Rusofilstvo je bilo za slovanske narodne delavce prvi korak pri njihovem odkluku od avstroslavističnih iluzij. Ni slučaj, da so postali najbolj aktivni rusofili predstavniki najbolj radikalnih tokov v slovenskem narodnem gibanju. Naslednji korak v politični osveščenosti Slovencev pa je bil prehod od meglene sanjarjenja o skupni slovanski državi z Rusijo na čelu k načrtom o ustanovitvi neodvisne jugoslovanske države.

Prevedla Saša Derganc

Zusammenfassung

GRUNDETAPPEN IN DER ENTWICKLUNG RUSSISCH-SLOWENISCHER BEZIEHUNGEN IN DER ZWEITEN HALFTE DES 19. JAHRHUNDERTS

Wie bei anderen Slawen in der Österreichischen Monarchie, so hat die Habsburger Politik seit dem Jahr 1848 auch bei den Slowenen dazu geführt, daß sich die Hoffnung auf die Hilfe Rußlands bei ihrem Kampf für das nationale Recht gestärkt hatte. Die Slowenen stützten sich auf das Slawentum als ein Ganzes, ohne daraus Rußland auszuschließen. Russophile Tendenzen machten sich Ende der fünfziger und Anfang der sechziger Jahre zunehmend bemerkbar. Dazu hat auch die Einführung des konstitutionellen Lebens in Österreich beigetragen, sowie Veränderungen in der Innen- und Außenpolitik Rußlands nach dem Krimkrieg. Auch in der russischen Öffentlichkeit wuchs das Interesse für die Slawen. Höchste Aufmerksamkeit wurde ihnen von gemäßigt-liberalen Slawophilen geschenkt, die

⁵⁰ Slavjanskije izvestija, Sanktpeterburg 1909, No. 1, str. 138.

Ende der fünfziger Jahre in Moskau ein Slawisches Wohltätigkeitskomitee gegründet haben.

Eine russophile Atmosphäre breitete sich bei den Slowenen besonders nach der Einführung des Dualismus 1867 aus. Die bei Levstik, Blaž und Pleteršnik aufkommende Idee, das Russische als eine gemeinsame slawische Sprache für Gebildete einzuführen, stimmt mit dem Konzept Lamanskis überein. Auf einen Teil der slowenischen Liberalen hat Herzen einen bestimmten Einfluß ausgeübt. Die engsten Beziehungen unterhielten die Slowenen der sechziger und siebziger Jahre mit Slawophilen. Es imponierten ihnen ihr Nationalismus und ihr Bestreben, die bürgerliche Revolution in Rußland auf friedliche Weise herbeizuführen. Außerdem haben die Slawophilen ihre Anschauungen unter den Slawen in Österreich aktiv verbreitet. Mehrere Slawophilen haben auch slowenische Länder besucht. M. F. Rajevski in Wien hatte viele Beziehungen zu den Slowenen. Der russisch-türkische Krieg 1877/78 wurde von den Slowenen mit großer Begeisterung für russische Siege verfolgt.

Im letzten Viertel des 19. Jahrhunderts zerfällt die Entwicklung von russophilen Tendenzen unter den Slowenen in zwei Zeitabschnitte. Im ersten (1878—87) umfaßt die russophile Atmosphäre ziemlich breite Kreise der slowenischen konservativen und vor allem liberalen Intelligenz. Sympathien der russophilen Konservativen erkalteten schon vor 1886; als aber die Behörden und die Kirche streng gegen die russophilen Liberalen auftraten, schreckte die Mehrheit zurück. Im zweiten Zeitabschnitt stellten die russophilen eine besondere gesellschaftlich-politische Gruppe dar, mit einem eigenen Organ, der Zeitschrift »Slovanski svet« (Die slawische Welt), die von F. Podgornik herausgegeben wurde (1888—1899). In den achtziger und neunziger Jahren waren die gesellschaftlichen und kulturellen Beziehungen zwischen den Slowenen und Russen schwächer als in den früheren Jahrzehnten. Sie machten sich vorwiegend im Austausch von Büchern bemerkbar.

Na sedežu Zgodovinskega društva za Slovenijo (PZE za zgodovino Filozofske fakultete, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12/I, tel.: 22 121 int. 209) lahko naročite še večino letnikov predhodnika »Zgodovinskega časopisa« — revije »Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo«. V Glasniku je objavljena vrsta razprav, ki so še danes ohranile svojo znanstveno vrednost. Vsem ljubiteljem zgodovinskega branja, posebej pa še raziskovalcem naše zgodovine zato priporočamo, da si omislijo komplet dostopnih številke »Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo« (GMDS).

Cene so razprodajne in so za posamezne številke naslednje:

GMDS 1/1919-20 — 5 din	GMDS 17/1936 — 10 din
GMDS 2-3/1921-22 — 20 din	GMDS 18/1937, št. 1-2 — 10 din
GMDS 4-6/1923-25 — 2 din	GMDS 18/1937, št. 3-4 — 10 din
GMDS 7-8/1926-27 — 5 din	GMDS 19/1938, št. 1-2 — 10 din
GMDS 9/1928 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 3-4 — 10 din
GMDS 10/1929 — razprodan	GMDS 20/1939 — 20 din
GMDS 11/1930 — 50 din	GMDS 21/1940 — 10 din
GMDS 12/1931 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 1-2 — 10 din
GMDS 13/1932 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 3-4 — 5 din
GMDS 14/1933 — 30 din	GMDS 23/1942 — 20 din
GMDS 15/1934 — 30 din	GMDS 24/1943 — 8 din
GMDS 16/1935, št. 1-2 — 30 din	GMDS 25-26/1944-45 — 6 din
GMDS 16/1935, št. 3-4 — 20 din	

Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva za Slovenijo velja 10 dinarjev.

Člani Zgodovinskega društva za Slovenijo in pokrajinskih zgodovinskih društev imajo na navedene cene 25-odstotni popust, študentje pa 50-odstotni popust.